ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

АСОЦИАЦИЯ
НА ИНДУСТРИАЛНИЯ
КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

Pril25.4

Анализ

на резултатите от проучването за определяне на коефициенти за оценка на относителната тежест на факторите за определяне на Рейтинг на професиите

ДОКУМЕНТ към **Д1И** по
Проект BG05M9OP001-1.011 - 0002 „Постигане на устойчива и качествена заетост посредством подобряване привлекателността на професии със слабо предлагане на пазара на труда в ключови за развитието на българската икономика сектори”

София, декември 2017

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. УВОДНИ БЕЛЕЖКИ 3

1.1. Специфика на проучването 3

1.2. Профили на изследваните лица 4

2. АНАЛИЗ НА ОЦЕНКИТЕ ЗА ОТНОСИТЕЛНАТА ТЕЖЕСТ НА ФАКТОРИТЕ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА НА ПРОФЕСИИТЕ 5

2.1. Влияние на факторите от групата "Работна среда" 6

2.2. Влияние на факторите от групата "Парични доходи" 9

2.3. Влияние на факторите от групата "Непарично стимулиране" 12

2.4. Влияние на факторите от групата "Стрес" 14

2.5. Влияние на факторите от групата "Престиж" 17

2.6. Влияние на факторите от групата "Перспективи" 19

2.7. Влияние на факторите от групата "Разходи за овладяване и поддържане на професията" 22

2.8. Обобщаващи оценки за изследваните седем аспекта 24

2.9. Оценки на изследваните лица за влиянието на седемте групи факторни влияния върху привлекателността на упражняваната от тях професия 27

3. ОБОБЩЕНИ ПРЕДСТАВИ ЗА НАЙ-ПРИВЛЕКАТЕЛНИТЕ И НАЙ-НЕПРИВЛЕКАТЕЛНИТЕ ПРОФЕСИИ 37

4. В ЗАКЛЮЧЕНИЕ 38

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за цялата изследвана съвкупност 40

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за лицата между 18 и 24 години 48

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за лицата между 25 и 35 години 56

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за лицата между 36 и повече години 64

1. УВОДНИ БЕЛЕЖКИ

1.1. Специфика на проучването

Настоящият доклад представя в систематизиран вид резултатите от проучването за определяне на коефициенти за оценка на относителната тежест на факторите за определяне на Рейтинг на професиите. Проучването се провежда за целите на проект BG05M9OP001-1.011 - 0002 „Постигане на устойчива и качествена заетост посредством подобряване привлекателността на професии със слабо предлагане на пазара на труда в ключови за развитието на българската икономика сектори".

Потребността от това проучване възникна в процеса на изпълнение на Дейност 1 и изготвянето на Рейтинг на професиите. В рамките на Дейност 1 бяха проведени 333 дълбочинни интервюта в четирите пилотни бранша и с помощта на седем таблични въпроса бяха измерени оценките на работници от четирите пилотни бранша по отношение относителната тежест на седем групи факторни влияния, детерминиращи степента на привлекателност на шестнадесетте основни професии в тези браншове.

След като бе разработена Методологията за определяне на Рейтинг на професиите, възникна допълнителна потребност от определяне на относителните тегла на различните групи фактори. Установи се, че за да се стигне до определянето на относителните тегла на факторите трябва да бъде проведено **ново проучване сред икономически активното население (18 - 60 г.), чиято цел да бъде изчисляване на относителните тегла на използваната система от фактори за целите на Рейтинга на професиите. Специфичните цели на проучването са:**

- Да се изучат оценките на икономически активното население по отношение различните групи факторни влияния върху привлекателността на професиите;
- При изучаването на оценките да се разграничат необходимите генерационни профили. На тази основа да се направят констатации за относителната тежест, която по-младите хора и хората от средната и по-напредналата възраст придават на различните групи фактори в потенциално влияние върху привлекателността на професиите;
- На базата на резултатите от проучването да се изчислят коефициенти за оценка на относителната тежест на факторите за определяне на Рейтинг на професиите.

За постигането на тези цели и задачи е конструиран Въпросник, а необходимата емпирична информация е събрана по метода стандартизирано интервю "лице-в-лице". Изследвани са три категории лица: 1) икономически активно население; 2) служители на ДБТ и 3) безработни. Икономически активното население е посетено по домовете, според изготвена адресна двустепенна гнездова извадка, с максимална стохастична грешка ± 2,5 %. Служителите от ДБТ и безработните лица са интервюирани в съответните ДБТ в страната.

1.2. Профили на изследваните лица

Проучването е реализирано през декември 2017 г. и е национално представително за икономически активното население в страната. За да се получат резултати, релевантни към целите и задачите на настоящия проект и съгласно техническото задание, при проучването са обхванати общо 1000 изследвани лица, разпределени в следните три категории:

- Икономически активно население - 880 лица: спрямо тази категория от изследвани лица в техническото задание бе поставено изискване да се спазят два генерационни профила, като получените резултати са:
  - ✓ 330 лица на възраст между 18 и 30 години и
  - ✓ 550 лица на възраст между 31 и 60 години.
- Служители на дирекция "Бюро по труда" - 60 лица;
- Безработни - 60 лица.

За яснота по отношение на изследваните лица, тук представяме **социодемографските характеристики общо за реализираната извадка.** Те са както следва:

- **Структура по пол:** мъжете формират дял от 47,1%, съответно делът на жените сред изследваните лица е 52,9%. Тези дялове съответстват на реалната структура на населението по пол, което дава основания да оценим реализираната извадка като представителна по признака "пол";
- **Структура по възраст:** за целите на изследването към извадката бяха поставени специфични изисквания, най-важното между които бе да се изследват относително по-голям брой лица на възраст между 18 и 30 години. Това беше необходимо, за да може да се направят между генерационни сравнения на получените оценки за теглата на факторните влияния върху привлекателността на професиите. Поставените изисквания по отношение на възрастта на респондентите са стриктно спазени. В последствие възложителят допълнително формулира изискването при статистико математическия анализ да се изчислят определени статистически коефициенти за три генерационни профила: 1) лица на възраст между 18 и 24 години; 2) лица на възраст между 25 и 35 години и 3) лица на възраст 36 години и повече. Поради тази причина в анализа ще работим с тези три възрастови групи. **Ето тяхното процентно разпределение в рамките на реализираната извадка: между 18 и 24 години са 199 лица (19,9 %), между 25 и 35 години са 206 лица (20,6 %) и на възраст 36 и повече години са 595 лица (59,5 %);**
- **Структура по образование:** според образователният статус сред респондентите се формират три по-значими групи: 31,1 % са лицата със средно общо

образование, 28,9 % - със средно специално образование, а 28,7 % - с висше образование. Завършилите полувисше/ колеж са 6,2 %, а с най-ниския образователен статус (основно образование) са 5,1 % от респондентите. Получените процентни разпределения са нормалните за образователната структура на населението на страната и следователно и по този признак реализираната извадка е представителна;

- **Структура по населени места:** 10,0 % от извадката е реализирана в София-град, 72,6 % - в областните градове и по-големите градове в тези области, 8,4 % - сред най-малките градове и 9,0 % - в села. По този начин е спазено изискването към избрания модел на представителна извадка за приблизително 10 % респонденти в София - град и минимум 15 % най-малки населени места, включително села.

Анализът на социодемографските данни за изследваните лица дава основание да се направи общата констатация, че проведеното изследване е представително за икономически активното население (18-60 години), като в същото време събраната емпирична информация е представителна и по признаците пол, образование и населено място. По този начин са създадени научните основания за формулирането на изводи и констатации, представителни за икономически активното население в цялата страна.

2. АНАЛИЗ НА ОЦЕНКИТЕ ЗА ОТНОСИТЕЛНАТА ТЕЖЕСТ НА ФАКТОРИТЕ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА НА ПРОФЕСИИТЕ

Съгласно изискването на възложителя, по данните от проучването са изчислени:

1) Средните стойности на въпросите от А1 до А8.
2) Стандартното отклонение на въпросите от А1 до А8.

Тези два типа стойности са изчислени четири пъти:

- За цялата извадка от 1000 изследвани лица;
- Само за лицата от 18 до 24 години;
- Само за лицата от 25 до 35 години;
- Само за лицата на възраст 36 и повече години.

Изчисленията са направени с помощта на продукта SPSS. Тази програма генерира автоматични таблици с исканите изчисления. За да гарантираме пълна прецизност на резултатите и за да не се допуснат технически грешки, генерираните от SPSS програмата таблици с изчисленията са директно трансформирани в текстови вид. Тези таблици са събрани и представени в **Приложение № 1, Приложение № 2, Приложение № 3 и Приложение № 4,** които са неразделна част от настоящия доклад и които ще послужат като документална основа за изчисляването на коефициентите за оценка на относителните тегла на факторите, влияещи върху привлекателността на професиите.

В този раздел представяме получените оценки за относителните тегла на седемте факторни групи и обобщаващите оценки за тях, като правим това за цялата изследвана съвкупност. Така се придобива обща представа за относителните тегла, които се присъждат от икономически активното население като цяло.

2.1. Влияние на факторите от групата "Работна среда"

Сред измерваните факторни групи, най-напред респондентите бяха помолени да оценят какво е **влиянието на факторите от групата "Работна среда".** В нея са включени седем фактора, обхващащи такива важни аспекти, като дали се работи с модерни технологии, дали работното време допуска гъвкавост или е строго фиксирано, дали се допуска сумарно изчисляване на работното време, дали има възможност за дистанционна работа (работа от вкъщи), дали се работи на открито или в закрити и специално оборудвани работни помещения, дали се работи в условия на риск и опасности от трудови аварии и дали работата предполага голям разход на физическа енергия, в това число работа наведен и други изморяващи пози.

Получените резултати показват ясно, че в представите на икономически активното население има отчетливи различия по отношение на оценяваните седем различни фактора:

- Според 55,0 % от респондентите, **много голямо и детерминиращо е влиянието на фактора наличие в работата на голям разход на физическа енергия и специфични работни пози, които изморяват или напрягат.** Други 31,2 % оценяват значимостта на този фактор като голяма. В сравнение с другите фактори от тази група това е факторът с най-силна значимост върху привлекателността на професиите;
- 39,8 % от респондентите са на мнение, че **опасностите от трудови аварии и специфични рискове на работното място са фактор с много голямо и определящо значение**. Според 45,6 %, този фактор има голямо значение. Така този фактор се подрежда на второ място по значимост за привлекателността на професиите;
- Третият по значимост фактор е **дали се работи в модерни технологии:** 38,5 % го определят като фактор с много голямо, а 34,7 % - като фактор с голямо значение;
- На следващо място е факторът **дали се работи с модерни технологии.** Този фактор се оценява като имащ много голямо значение от 38,5 %, а други 34,7 % му придават голямо значение;
- Най-ниска е значимостта на фактора **възможност за дистанционна работа:** 14,2 % от респондентите смятат, че този фактор няма никакво значение, 21,4 % - малко значение, а 37,4 % - средно значение.

В пълен вид тези оценки са илюстрирани в следващата Фиг. 1:

Фиг. 1. Оценки за влиянието на факторите от групата "Работна среда"

Тези констатации се потвърждават и от изчислените средни стойности[1] и стандартното отклонение[2] общо за цялата изследвана съвкупност. Тези данни са представени в Таблица 1:

Таблица 1

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Работна среда" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Работна среда"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Дали се работи с модерна техника и/или технология	**4,0310**	**0,96901**
2. Дали има гъвкаво работно време	**3,4900**	**0,91583**
3. Дали се допуска сумарно изчисляване на работното време.	**3,1130**	**1,03793**
4. Дали има възможност за дистанционна работа и работа от къщи	**2,8550**	**1,13193**
5. Дали се работи на открито или в закрити и подходящо оборудвани помещения	**3,8880**	**0,80877**
6. Дали се работи в условията на риск от трудови аварии или рискове за здравето като шум, запрашеност, влага и др.	**4,2130**	**0,79263**
7. Дали работата предполага физически усилия – голям разход на физическа енергия, работа наведен, ограничаване на движенията и др.	**4,3720**	**0,82480**

2.2. Влияние на факторите от групата "Парични доходи"

Втората оценявана при проучването група фактори е така наречената "Парични доходи". В нея са включени четири фактора: размер на реално получаваната заплата, размер на социалните осигуровки, възможност за получаване на бонуси и премии, и възможност за получаване на акции от предприятието или за други схеми за участие на работниците/ служителите в печалбата на предприятието.

Получените оценки показват, че и по отношение на тази група факторни влияния оценките на икономически активното население съществено се различават:

[1] **При тълкуването на средните стойности** да се има пред вид, че в конкретния случай допустимите кодове за оценяване на всеки един фактор са между 1 и 5, където 1 е най-ниската значимост, а 5 - най-високата значимост. Колкото по-близка до 5 е средната стойност на даден фактор, толкова по-висока значимост се придава на този фактор от изследваните лица.

[2] **Стандартно отклонение** (англ. **standard deviation**) е мярка на разсейването, или разпръскването, вариацията още, на данни, и също така мярка за вероятностното им разпределение. Ниско стандартно отклонение означава, че данните или точките, които го описват на графика, се групират много близо до една и съща стойност (средна стойност), докато голямо стандартно отклонение предполага, че данните са разположени върху голям набор от стойности.

- **Първото място по значимост се заема от фактора размер на реално получаваната заплата:** 81,9 % от респондентите са оценили, че този фактор има много голямо и детерминиращо значение. Това е визуализирано във Фиг. 2:

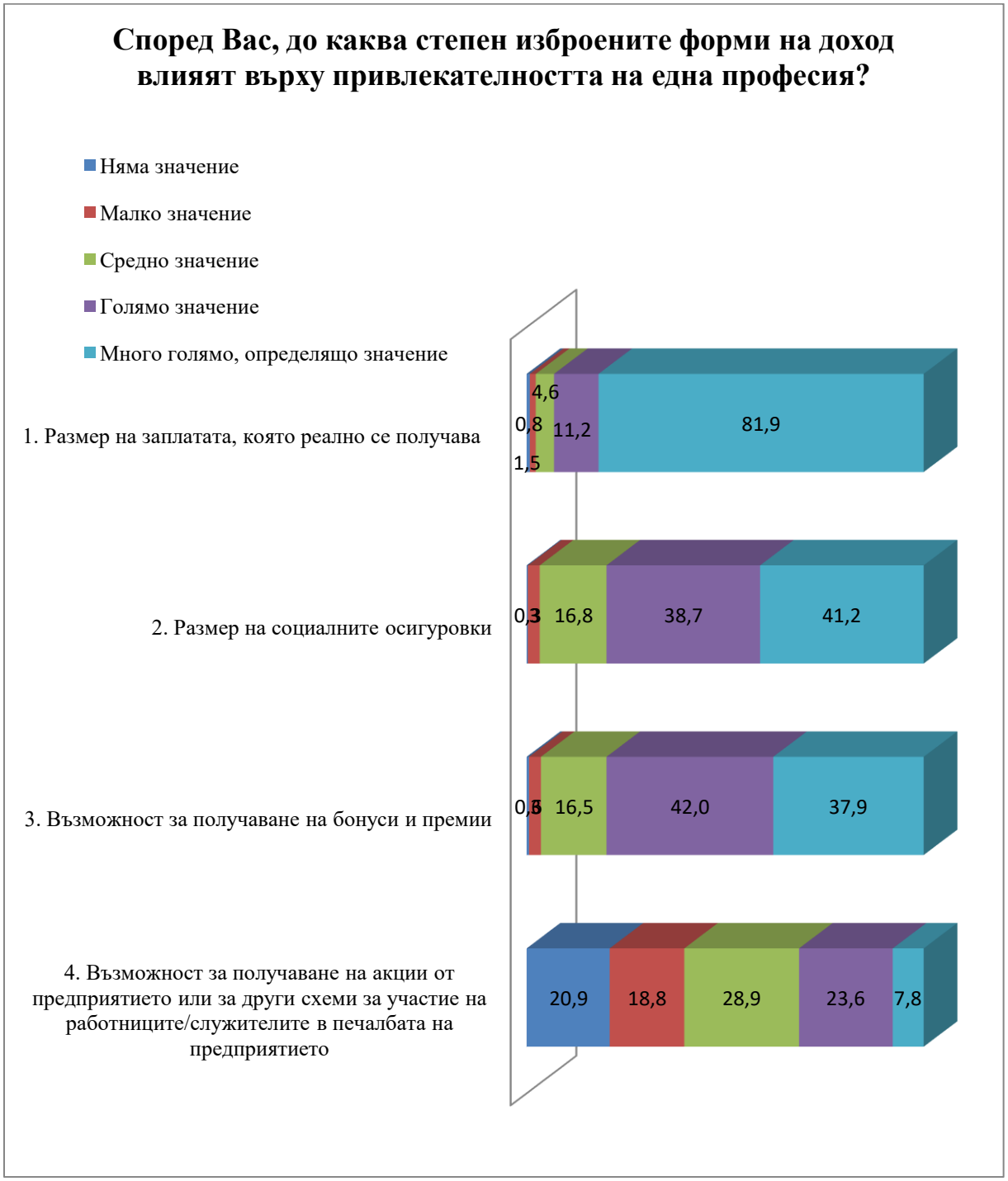

Фиг. 2. Оценки за влиянието на факторите от групата "Парични доходи"

- На второ и трето място, с много близки по значимост оценки, са факторите размер на социалните осигуровки и възможността за получаване на бонуси и премии. Данните сочат, **че размерът на социалните осигуровки дори е на второ място по значимост** - 41,2 % от респондентите са го оценили като имащ много голямо и определящо значение, а 38,7 % - като имащ голямо значение. **Възможността на получаване на бонуси и премии** е оценена от 37,9 % като фактор с много голямо значение, а от 42,0 % - като фактор с голямо значение;
- **Видимо по-ниско е оценена възможността за участие в разпределението на печалбата на предприятието**: според 20,9 % този фактор няма никакво значение за привлекателността на професиите, други 18,8 % му придават малко значение, 28,9 % - средно значение, 23,6 % - голямо значение и само 7,8 % смятат, че този фактор има определящо значение за привлекателността на професиите.

Направените изводи могат да бъдат илюстрирани перфектно от средните стойности и стандартното отклонение по тази група фактори. Ето какви са те:

Таблица 2

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Парични доходи" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Парични доходи"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Размер на заплатата, която реално се получава	**4,7190**	**0,69320**
2. Размер на социалните осигуровки	**4,1750**	**0,83491**
3. Възможност за получаване на бонуси и премии	**4,1360**	**0,83678**
4. Възможност за получаване на акции от предприятието или за други схеми за участие на работниците/служителите в печалбата на предприятието	**2,7860**	**1,23601**

Ясно се вижда, че оценките за размера на реално получаваната заплата имат отчетливо по-висока средна стойност, докато средната стойност на оценките за възможностите за участие в разпределението на печалбата на предприятието е относително най-ниска. По този фактор стандартното отклонение е най-голямо, което говори за най-голямо разсейване на получените индивидуални оценки.

2.3. Влияние на факторите от групата "Непарично стимулиране"

Следващата оценявана факторна група условно е наречена "Непарично стимулиране" и в нея са включени фактори от типа осигуряване на ведомствено жилище, транспорт до работното място, други социални придобивки като осигуряване на стол, ваучери за пазаруване, представителни дрехи, поемане на разходи за детска градина и други, допълнително пенсионно осигуряване, осигуряване на продължаващо обучение и допълнителна квалификация. Тези опции са оформени като пет отделни фактора.

Получените оценки показват по недвусмислен начин, че икономически активното население цени изключително високо предоставянето на социални придобивки от страна на работодателя. Дори и да не се афишира при търсенето на работа, наличието на социални придобивки е фактор с детерминиращо значение за формирането на оценки дали дадена професия е привлекателна или не:

- Според респондентите, **най-висока за привлекателността на професиите е значимостта на фактора други социални придобивки**, който сумарно обобщава цялото многообразие от социални придобивки, които работодателят предоставя на работниците. 32,6 % от респондентите са на мнение, че този фактор има много голямо и определящо значение, а според 50,0 % значението му е голямо;
- На второ място по значимост е **осигуряването на ведомствено жилище или поемането на разходи за квартира:** 37,2 % смятат, че този фактор има много голямо и определящо значение за привлекателността на професиите, а според 39,7 % значимостта му е голяма;
- На следващо място по значимост е **осигуряването на транспорт до работното място**. 30,9 % от респондентите са преценили, че този фактор има много голямо и определящо значение за привлекателността на дадена професия. 49,0 % смятат, че факторът следва да се оцени като имащ голямо значение;
- **Осигуряването на продължаващо обучение и допълнителна квалификация** се оценява от 23,3 % като фактор с много голямо и определящо значение за привлекателността на дадена професия, а по мнението на 36,0 % този фактор има голямо значение. 30,4 % му придават средна значимост;
- На последно място в това ранжиране е **допълнителното пенсионно осигуряване:** то се оценява от 32,1 % като имащо средно значение, 31,6 % му присъждат голямо значение, а 19,3 % - много голямо и детерминиращо значение. Тези оценки са представени във Фиг. 3:

Фиг. 3. Оценки за влиянието на факторите от групата "Непарично стимулиране"

За правилното тълкуване на получените оценки задължително трябва да се видят средните стойности и стандартното отклонение на тази група оценки. Те са следните:

Таблица 3

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Непарично стимулиране" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Непарично стимулиране"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Осигуряване на ведомствено жилище или поемане на разходи за квартира	**4,0670**	**0,93455**
2. Осигуряване на транспорт до работното място	**4,0570**	**0,82731**
3. Други социални придобивки, като например осигуряване на стол, ваучери за пазаруване, представителни дрехи, поемане на разходи за детска градина и др.	**4,1180**	**0,77374**
4. Допълнително пенсионно осигуряване	**3,4930**	**1,06446**
5. Осигуряване на продължаващо обучение и допълнителна квалификация	**3,7000**	**0,98741**

Както се вижда от Таблица 3, първите два фактора имат много близки средни стойности, а стандартното им отклонение също е твърде близко. Това показва, че тези два фактора са възприемат и оценяват от икономически активното население по много сходен начин.

2.4. Влияние на факторите от групата "Стрес"

Четвъртата оценявана група фактори е обозначена като група "Стрес" и в нея са включени пет фактора: продължителност на пътуването до работното място, необходимост да се работи с широката публика или пред нея, необходимост да се спазват стриктни срокове, честа работа под напрежение или при високи изисквания и честа работа при удължено работно време или в почивни и празнични дни, или се полага извънреден труд.

Ранжирането на петте оценявани фактора според тяхната значимост за привлекателността на дадена професия е визуализирано във Фиг. 4. Тъй като оценките са твърде пъстри и варират по целия диапазон между 1 и 5, за тяхното правилно ранжиране са прегледани средните стойности и стандартните отклонения на петте фактора:

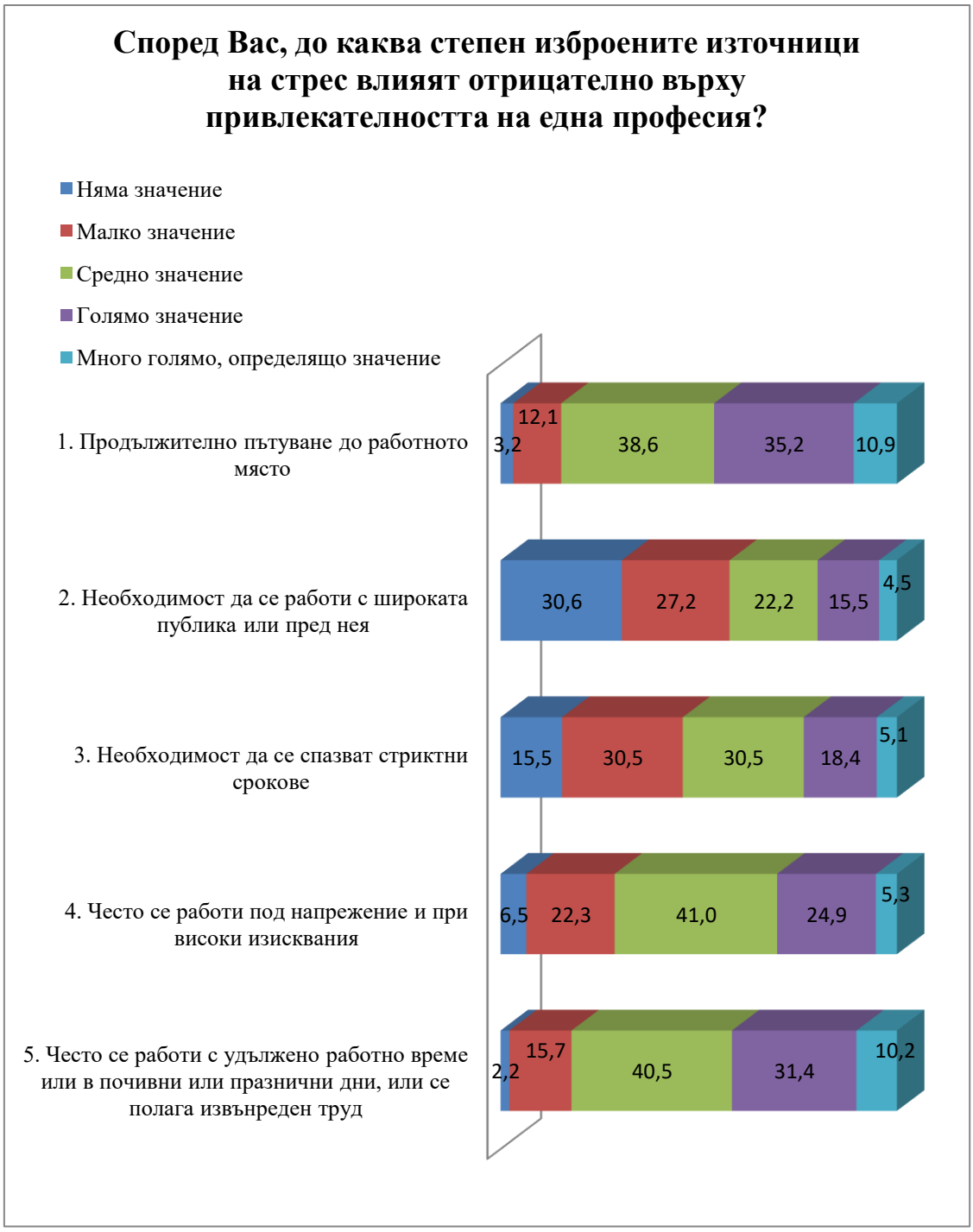

Фиг. 4. Оценки за влиянието на факторите от групата "Стрес"

- **Продължителното пътуване до работното място се оказва на първо място по значимост от тази група фактори.** Макар само една десета (10,9 %) да са избрали опцията "много голямо и определящо значение", то според 35,2 % значението на този фактор е голямо, а според 38,6 % - средно;
- **Честата работа с удължено работно време или в почивни или празнични дни, или полагането на извънреден труд е вторият по значимост фактор**. Оценките са разпределени както следва: 10,2 % са оценили фактора като имащ много голямо и определящо значение, 31,4 % му придават голямо значение, 40,5 % - средно значение;
- **Честата работа под напрежение и при високи изисквания е третият по значимост фактор**. Само 5,3 % са оценили този фактор като имащ много голямо и детерминиращо значение, но затова пък според 24,9 % - значението му е голямо, а според 41,0 % - средно;
- **На четвърто място по значимост върху привлекателността на дадена професия е необходимостта да се спазват стриктни срокове.** 15,5 % са на мнение, че този фактор няма никакво значение, 30,5 % са оценили значението му като малко, други 30,5 % - като средно, 18,4 % - голямо и само 5,1 % - като много голямо и определящо;
- **На последно място по значимост е необходимостта да се работи с широка публика или пред нея.** Очевидно, този фактор не се отнася до голяма част от респондентите и това е видно в техните оценки: 30,6 % са посочили, че професия този фактор няма значение за привлекателността на дадена, според 27,2 % факторът има малко значение, а според 22,2 % - средно значение.

Средните стойности и стандартното отклонение на оценките от групата "Стрес" са представени в следващата Таблица 4. Техният преглед потвърждава направените по-горе констатации и показва, че като цяло икономически активното население вижда в продължителното пътуване един от най-сериозните източници на стрес. Малко неочаквано, необходимостта да се спазват стриктни срокове заема относително по-ниско място по значимост, отколкото при дълбочинните интервюта в четирите пилотни бранша. Настоящото проучване е представително по отношение на хора с най-различни професии и практически от всички основни икономически дейности и това за сетен път потвърждава хипотезата, че всяка професия си има своята специфика и това ,което е стресов фактор в една професия, се възприема като нещо нормално или дори рутинно в други професии.

Таблица 4

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Стрес" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Стрес"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Продължително пътуване до работното място	**3,3850**	**0,94322**
2. Необходимост да се работи с широката публика или пред нея	**2,3610**	**1,19336**
3. Необходимост да се спазват стриктни срокове	**2,6710**	**1,09816**
4. Често се работи под напрежение и при високи изисквания	**3,0020**	**0,97208**
5. Често се работи с удължено работно време или в почивни или празнични дни, или се полага извънреден труд	**3,3170**	**0,93133**

2.5. Влияние на факторите от групата "Престиж"

При проучването бе оценена и група от фактори, наречена "Престиж". Чрез нея се измерваха оценките на икономически активното население по отношение на възможностите за професионална реализация и по-точно, възможностите за работа в голяма българска компания, възможностите за работа в голяма международна компания, възможности за работа в авторитетна българска административна институция, възможности за работа в авторитетна международна административна институция. Предвиден бе и фактор "професията има престиж по други причини".

Анализът на получените оценки разкрива интересни особености в мисленето и оценките на икономически активното население:

- **Най-високо се оценяват възможностите за работа в авторитетна международна административна институция**: 43,8 % от респондентите са посочили, че този фактор има много голямо и определящ означение за привлекателността на дадена професия. Според 31,7 % този фактор има голямо значение;
- **На второ място са възможностите за работа в авторитетна българска институция:** 35,7 % са присъдили на този фактор много голямо и определящо значение, а според 37,3 % - значението на този фактор е голямо;
- На трето място по значимост е **дали професията има публичен престиж по някакви други причини:** значението на този фактор е оценено като много

голямо и определящо от 31,0 % от икономически активното население, а други 31,9 % са го определили като голямо;

Фиг. 5 илюстрира тези оценки и други детайли:

Фиг. 5. Оценки за влиянието на факторите от групата "Престиж"

Направените констатации могат допълнително да се аргументират чрез прегледа на средните стойности и стандартното отклонение на тази група фактори. Таблица 5:

Таблица 5

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Престиж" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Престиж"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Възможности за работа в голяма българска компания (търговско дружество)	**3,4900**	**1,06444**
2. Възможности за работа в голяма международна компания или мултинационална компания (търговско дружество)	**3,6830**	**1,05907**
3. Възможности за работа в авторитетна българска административна институция	**3,9950**	**0,97258**
4. Възможности за работа в авторитетна международна административна институция	**4,1170**	**0,96449**
5. Професията има публичен престиж по други причини	**3,7860**	**1,07860**

Както се вижда от Таблица 5, и петте оценявани фактора имат относително високи средни - над 3,4, но не надвишават нива от 4,11. Все пак, това са високи средни и те подсказват, че икономически активното население държи на публичния престиж на професиите и колкото повече една професия дава възможност за разгръщане на фактори, генериращи престиж, толкова по-привлекателна е тя. Така се оказва, че българинът предпочита най-вече професиите, даващи възможност за реализация в авторитетни международни и български административни институции. Следващото ниво на силно изразени предпочитания са възможностите за работа в големи международни или български компании.

2.6. Влияние на факторите от групата "Перспективи"

В групата от фактори с условното название "Перспективи" са включени четири отделни фактора: лесно намиране на работа в страната, възможности за израстване в йерархията, възможности за реализация в чужбина и очаквания за съществено нарастване на доходите от професията в бъдеще.

Получените оценки са представени в следващата Фиг. 6:

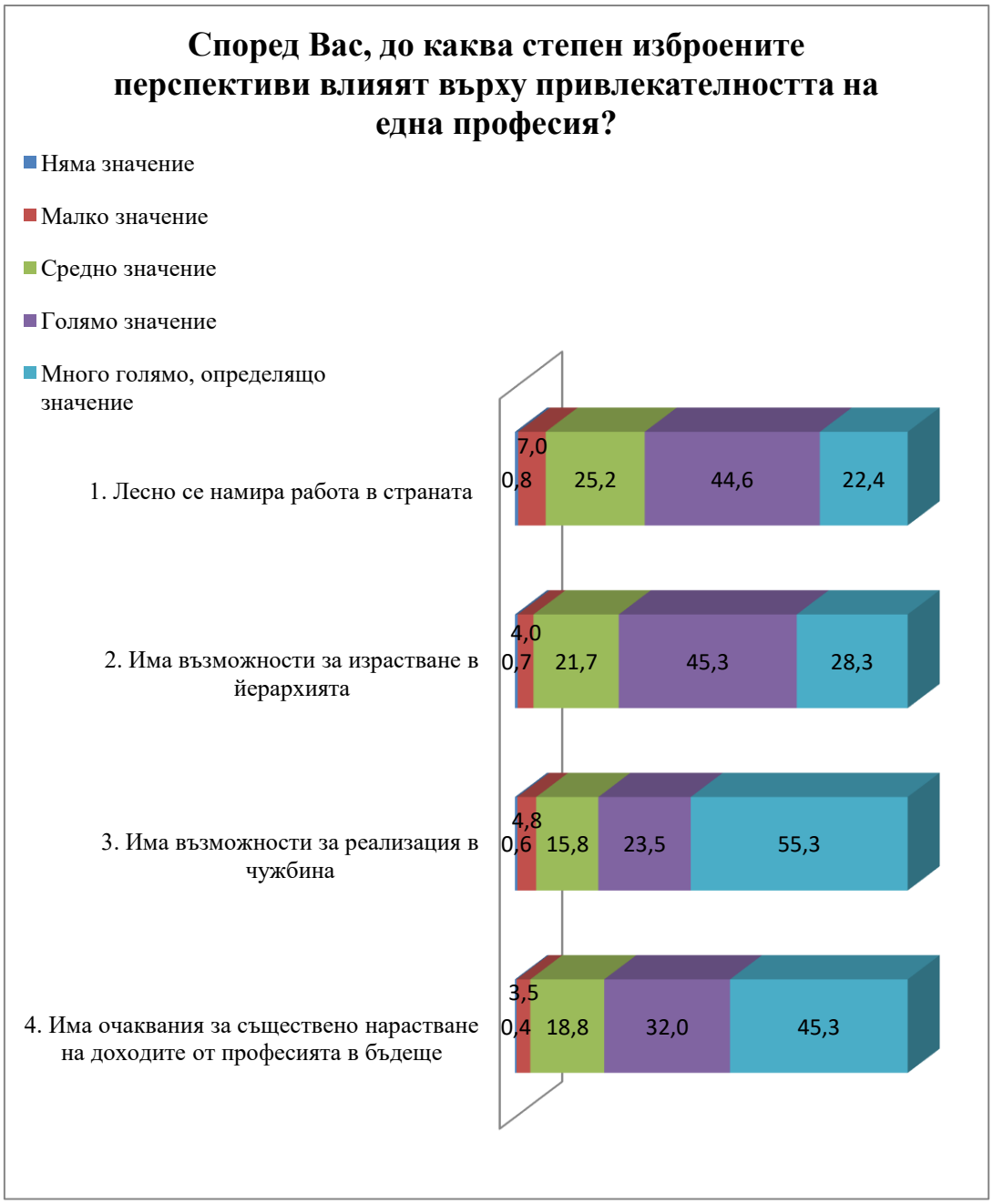

Фиг. 6. Оценки за влиянието на факторите от групата "Перспективи"

Съдейки по получените данни, икономически активното население поставя на челно място възможностите за работа в чужбина и очакванията си за по-високи доходи в бъдеще от упражняваната професия:

- **Най-високо се ценят възможностите за работа в чужбина:** 55,3 % са оценили този фактор като имащ много голямо и определящо значение за

привлекателността на професиите. Според 23,5 % значението на този фактор е голямо;

- На второ място по значимост за привлекателността на дадена професия е преценката **дали тази професия би носила съществено по-високи доходи в процеса на развитие на дадено лице.** Допускането е, че е нормално стартовото възнаграждение да е относително ниско, но очакванията са, че с развитието на даден човек в една професия, тази професия ще започне да му дава възможности за съществено по-високи доходи, отколкото е било при старта. Според 45,3 % този фактор има много голямо и определящо значение, а според 32,0 % - голямо значение за привлекателността на една професия;
- **На трето място респондентите поставят възможностите за израстване в йерархията.** 28,3 % оценяват този фактор като имащ много голямо и определящо значение, а според 45,3 % значимостта му е голяма;
- **Лесното намиране на работа в страната** е оценено като фактор с много голямо и определящ означение от 22,4 % от респондентите, а според 44,6 % значението на този фактор е голямо. И все пак, този фактор се оказва на последното място и има по-малка относителна тежест в сравнение с другите три фактора от групата "Перспективи". Това е интересна констатация и заслужава да бъде изследвана по-внимателно.

Таблица 6 представя средните стойности и стандартното отклонение на четирите фактора от групата "Перспективи". И четирите средни са относително близки, но все пак два от факторите имат стойности над 4, което показва тяхната относително по-висока значимост:

Таблица 6

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Перспективи" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Перспективи"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Лесно се намира работа в страната	**3,8080**	**0,88990**
2. Има възможности за израстване в йерархията	**3,9650**	**0,85000**
3. Има възможности за реализация в чужбина	**4,2810**	**0,93751**
4. Има очаквания за съществено нарастване на доходите от професията в бъдеще	**4,1830**	**0,88560**

2.7. Влияние на факторите от групата "Разходи за овладяване и поддържане на професията"

Тази факторна група дава възможност да се оцени до каква степен инвестираните разходи в овладяването на дадена професия, а след това и разходите за нейното поддържане, оказват отрицателно влияние върху значимостта на дадена професия. Допускането е, че колкото по-високи са разходите за овладяването и поддържането на една професия, толкова по-ниско привлекателна е тя за хората, защото изисква повече инвестиции и постоянно високо ниво на ресурсно поддържане.

Анализът на получените оценки (и по-точно на техните средни стойности) показва, че различията в оценките на четирите фактора са минимални, макар че формално погледнато оценките са изразени по целия диапазон на скалата и са доста пъстри:

- Все пак, **относително най-голямо върху привлекателността на професията е отрицателното влияние на разходите за поддържане на дадена професия**: 25,2 % определят значението на този тип разходи като много голямо и определящо, други 36,3 % го смятат за голямо, а 23,5 % - за средно;
- **На второ място по отрицателна значимост е влиянието на първоначалните инвестиции в овладяването на професията** (образованието и подготовката изискват значителни средства). 13,7 % са оценили значимостта на този фактор като много голяма и определяща, 40,2 % смятат, че значението на този фактор е голямо, а 28,1 % - средно;
- **На трето място,** с много близка по стойност средна стойност, е **продължителността на овладяването на дадена професия:** в масовия случай, колкото по-дълго време за овладяване на една професия се изисква, толкова по-непривлекателна става тази професия, защото процесът на овладяване се асоциира с инвестиране (а не придобиване) на средства. Според получените оценки, 13,8 % са оценили значимостта на този фактор като много голяма и определяща, други 35,7 % оценяват значението на този фактор като голямо, а според 36,5 % значението му е средно;
- На последно място, но със средна стойност близка до предходните две, е **сложността и трудността на овладяване на дадена професия**. Допускането е, че колкото е по-сложна за овладяване една професия, толкова по-малко хора ще бъдат привлечени от нея. За 10,1 % този фактор има много голямо и определящо отрицателно въздействие върху привлекателността на професиите, 35,1 % присъждат на този фактор голямо значение, а 36,3 % - средно значение.

  Представените оценки могат да се видят във Фиг. 7:

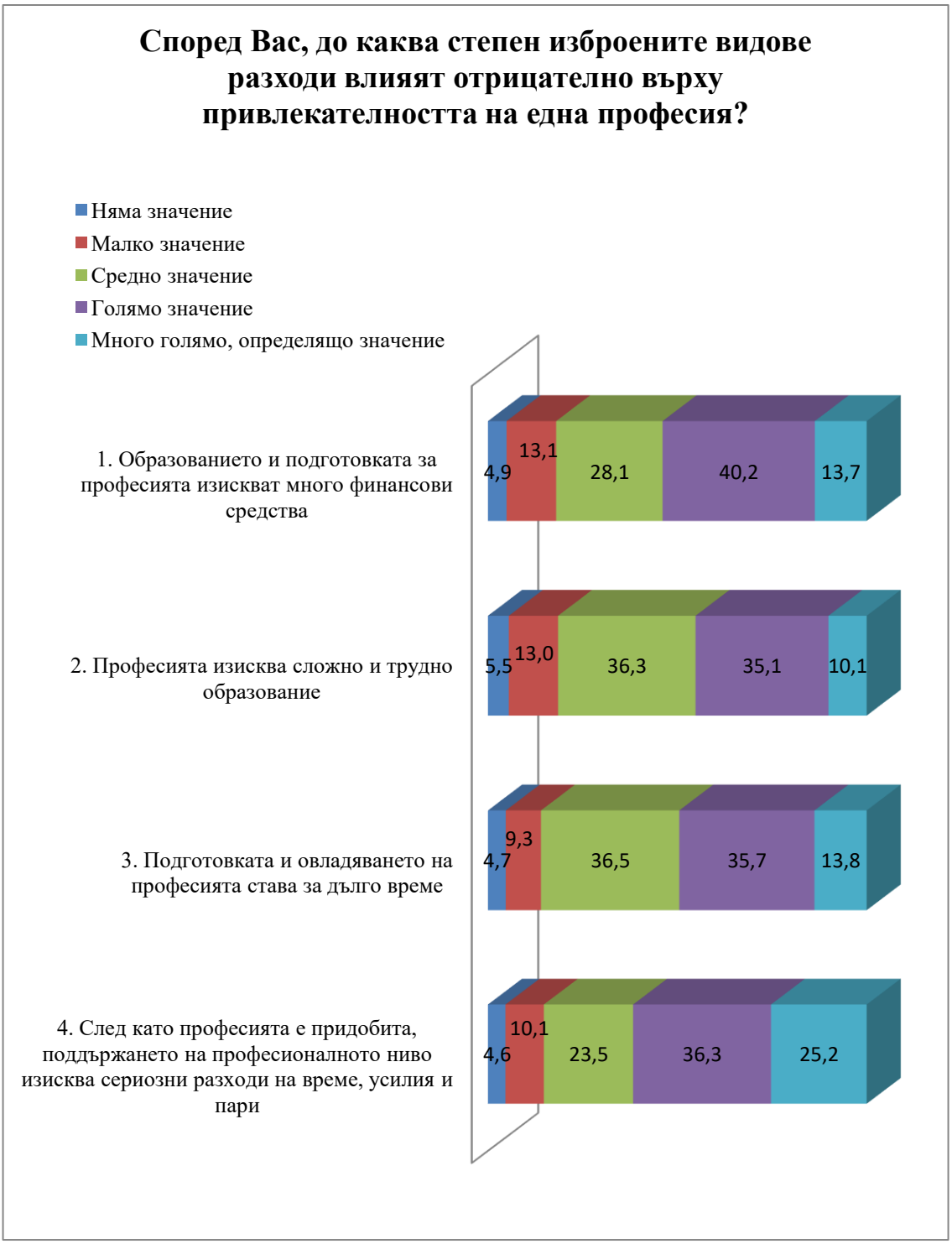

Фиг. 7. Оценки за влиянието на факторите от групата "Разходи за овладяване и поддържане на професията"

Констатациите и изводите от Фиг. 7 изцяло корелират със средните стойности и стандартното отклонение на въпросите от група "Разходи за овладяване и поддържане на професията". Ето какви са техните стойности - Таблица 7:

Таблица 7

Средни стойности и стандартно отклонение по отношение факторната група "Разходи за овладяване и поддържане на професията" (общо за изследваната съвкупност)

Фактори от групата "Разходи за овладяване и поддържане на професията"	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Образованието и подготовката за професията изискват много финансови средства	**3,4470**	**1,03840**
2. Професията изисква сложно и трудно образование	**3,3130**	**1,00401**
3. Подготовката и овладяването на професията става за дълго време	**3,4460**	**0,99603**
4. След като професията е придобита, поддържането на професионалното ниво изисква сериозни разходи на време, усилия и пари	**3,6770**	**1,09630**

Прави впечатление, че и четирите фактора имат много близки средни стойности - те са между 3,31 и 3,67. Това е индикация, че в живота хората не правят особено отчетлива разлика между значимостта на тези четири фактора и че всичките тези фактори се оценяват по много идентичен начин, т.е. те заемат много близки позиции в оценъчната система на индивидите. Това наблюдение може да бъде изследвано и по-задълбочено, стига да възникне такава необходимост.

2.8. Обобщаващи оценки за изследваните седем аспекта

Непосредствено след оценяването на факторите от седемте различни групи, респондентите бяха помолени да дадат обобщаващи оценки за всяка една от оценяваните седем факторни групи: 1) работна среда, 2) парични доходи, 3) непарично стимулиране, 4) стрес, 5) престиж, 6) перспективи и 7) вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията. Получените оценки са обект на отделен анализ и те помагат да се изгради цялостна представа за това по какъв начин в мисленето на хората са структурирани и ранжирани основните фактори, влияещи върху привлекателността на професиите. Това, от своя страна, ще улесни изчисляването и прецизирането на относителните тегла на седемте групи факторни влияния.

В следващата Фиг. 8 са представени получените оценки за седемте аспекта, влияещи върху привлекателността на професиите:

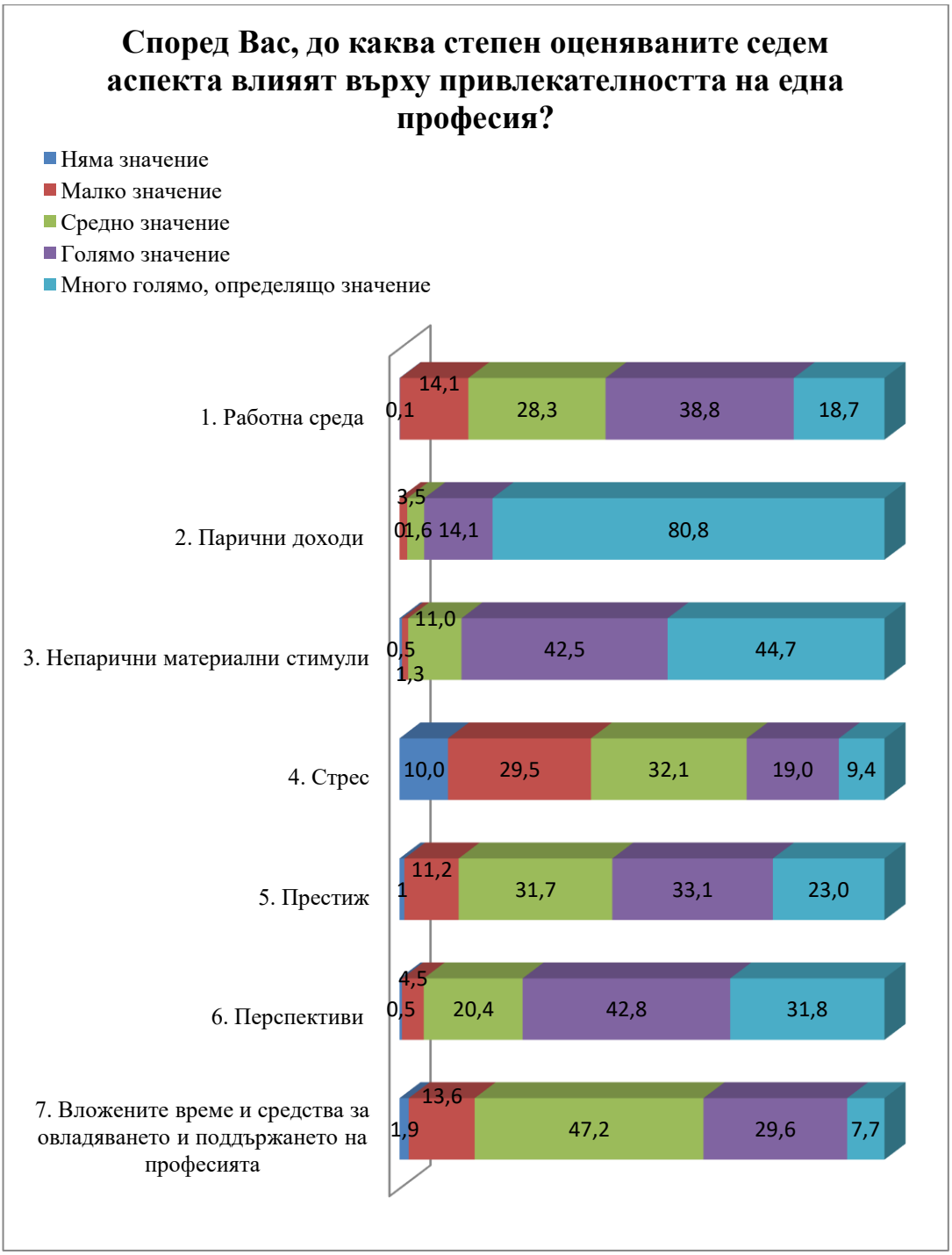

Фиг. 8. Обобщаващи оценки за изследваните седем аспекта

Анализът на средните стойности и съответното стандартно отклонение за седемте аспекта е представен в Таблица 8:

Таблица 8

Средни стойности и стандартно отклонение на обобщените оценки за седемте изследвани аспекта (общо за изследваната съвкупност)

Обобщени оценки за седемте изследвани аспекта	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Работна среда	**3,6190**	**0,94802**
2. Парични доходи	**4,7410**	**0,59856**
3. Непарични материални стимули	**4,2960**	**0,75296**
4. Стрес	**2,8830**	**1,11739**
5. Престиж	**3,6590**	**0,98473**
6. Перспективи	**4,0090**	**0,86468**
7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията	**3,2760**	**0,86056**

Ако се анализират едновременно данните от Фиг. 8 и данните от Таблица 8, се очертават следните основни констатации по отношение ранжирането на седемте факторни групи, влияещи върху привлекателността на професиите:

- Според икономически активното население, **най-силно въздействие върху привлекателността на професиите имат паричните доходи**. Тази факторна група е с най-висока средна стойност (4,7410). Сред получените конкретни оценки отчетливо преобладава (80,8 %) относителният дял на респондентите, оценяващи значението на тази група фактори като много голямо и определящо за привлекателността на професиите;
- **На второ място по значимост е факторната група на непаричните материални стимули** (средна стойност 4,2960). Според 44,7 % от респондентите, значимостта на тази група факторни е много голяма и определяща, а други 42,5 % я оценяват като голяма;
- **На трето място по значимост се нарежда факторната група "Перспективи"** със средна стойност 4,0090. Сред данните от изследването, 31,8 % присъждат на тази факторна група много голяма и определяща значимост, 42,8 % - голяма значимост, а 20,4 % - средна значимост;
- **На следващо място по значимост е факторната група "Престиж"** със средна стойност 3,6590. Много голяма и определяща значимост е присъдена на този фактор от 23,0 %, други 33,1 % й приписват голяма значимост, а 31,7 % - средна значимост;

- **На пето място е факторната група "Работна среда"** - със средна стойност (3,6190), изключително близка до средната стойност на факторната група "Престиж". Анализът на получените оценки показва, че 18,7 % са оценили значимостта на тази факторна група като много голяма и определяща, според 38,8 % значимостта е голяма, а според 28,3 % - средна;
- **На шеста позиция е факторната група "Вложени време и средства за овладяването и поддържането на професията** (със средна стойност 3,2760). Почти половината от респондентите (47,2 %) присъждат на тази факторна група много голяма и определяща значимост, 29,6 % - голяма значимост, а 7,7 % - много голяма и определяща значимост;
- **И на последното седмо място, със средна стойност 2,8830 е факторната група "Стрес".** Според оценките от изследването, 10,0 % смятат, че тази факторна група няма никакво значение за привлекателността на професиите, 29,5 % определят значението й като малко, според 32,1 % значимостта й е средна, а според 19,0 % - много голяма и детерминираща.

2.9. Оценки на изследваните лица за влиянието на седемте групи факторни влияния върху привлекателността на упражняваната от тях професия

За да проверим как на практика работи изградената от нас концепция за факторните влияния върху привлекателността на професиите, при изследването помолихме респондентите да оценят привлекателността на упражняваната от тях професия, като дадат обобщаващи оценки за нейните седем аспекта: 1) работна среда, 2) парични доходи, 3) непарично стимулиране, 4) стрес, 5) престиж, 6) перспективи и 7) вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията. На този табличен въпрос (от А13-1 до А13-7) не са отговаряли тези респонденти, които в момента учат (ученици последни класове или студенти) и все още нямат сертификат/диплом за овладяна професия или придобита квалификация. Техният дял от извадката е 15,9 %.

Получените оценки се представят по два начина - най-напред под формата на процентни разпределения, които са илюстрирани във Фиг. 9, и втори път под формата на изчислените средни стойности и стандартното отклонение (Таблица 9). За да се получи най-точна представа за относителните тегла на седемте оценявани аспекта, двата типа данни трябва да се гледат едновременно и на тази база могат да се направят коректни интерпретации за това по какъв начин седемте аспекта се оценяват от изследваната съвкупност.

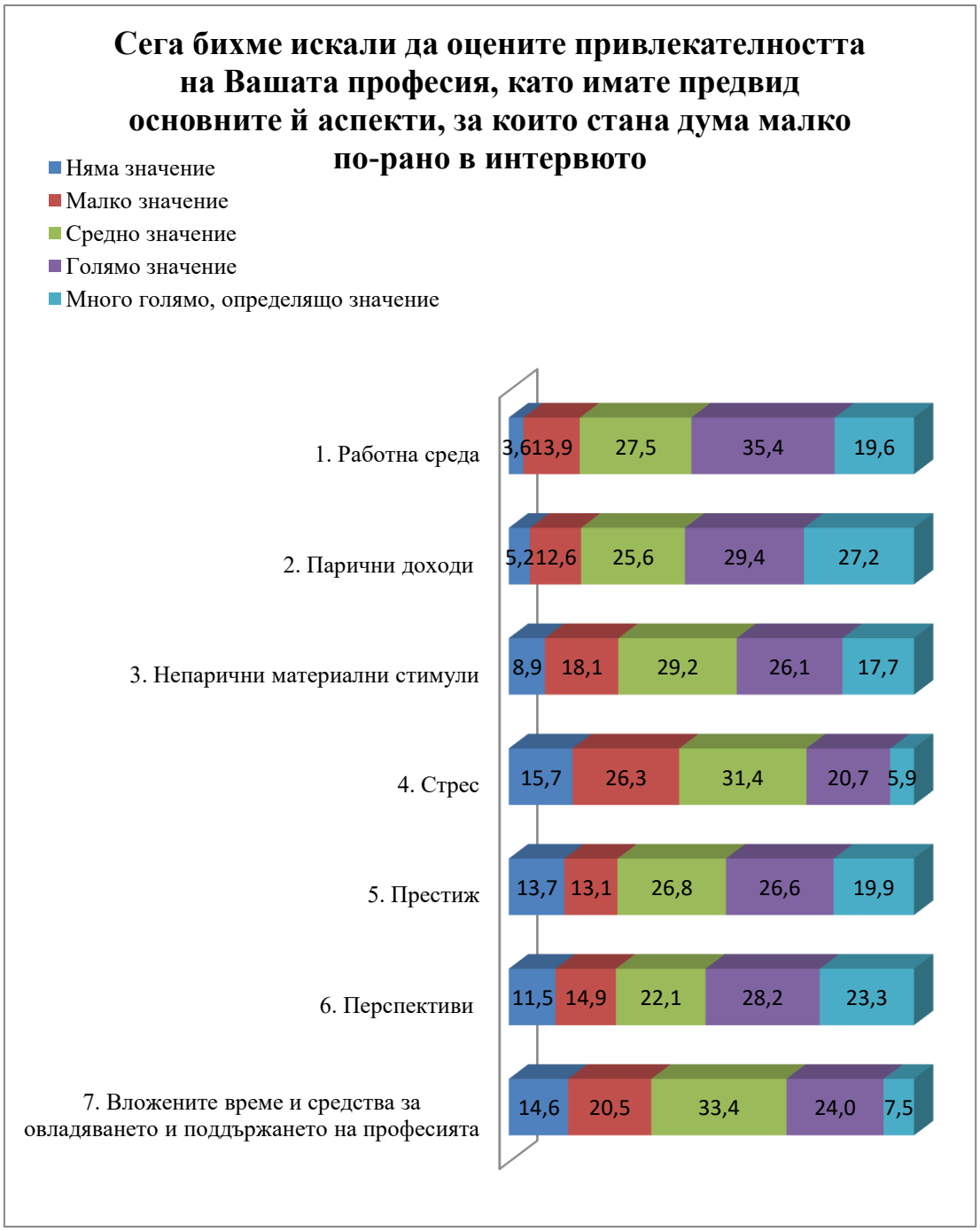

Фиг. 9. Обобщаващи оценки за изследваните седем аспекта на професиите, упражнявани от респондентите

Анализът на средните стойности и стандартното отклонение за седемте аспекта на професиите, упражнявани от респондентите, е представен в Таблица 9:

Таблица 9

Средни стойности и стандартно отклонение на обобщените оценки за седемте изследвани аспекта на професиите, упражнявани от респондентите (общо за изследваната съвкупност)

Обобщени оценки за седемте изследвани аспекта	Средни стойности	Стандартно отклонение
1. Работна среда	**3,5363**	**1,06522**
2. Парични доходи	**3,6076**	**1,16216**
3. Непарични материални стимули	**3,2556**	**1,20121**
4. Стрес	**2,7491**	**1,12866**
5. Престиж	**3,2592**	**1,29352**
6. Перспективи	**3,3686**	**1,30006**
7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията	**2,8930**	**1,14869**

Едновременният анализ на данните от фиг. 9 и Таблица 9 показва следното:

- Средните стойности на оценките за седемте аспекта на упражняваните професии варират в сравнително тесен диапазон - **между 2,7 и 3,6.** Като се им предвид, че скалата е дълга от 1 до 5, това говори за сравнително висока степен на концентриране на получените оценки. Има тенденция за фокусиране на оценките към средата, т.е. около позицията "средно значение на съответната факторна група". В контекста на този диапазон са разположени оценките за седемте факторни групи;
- **Най-висока е значимостта на факторната група "Парични доходи" (средна стойност 3,6076).** Разгледани по типове оценки, картината е следната: 27,2 % оценяват значимостта на тази факторна група като много голяма и определяща, 29,4 % - като голяма, 25,6 % - като средна;
- **На второ място е изведена факторната група "работна среда" (средна стойност 3,5363).** Според процентното разпределение на оценките, 19,6 % са присъдили много голямо и определящо значение, 35,4 % - голямо значение, 27,5 % - средно значение;
- **На трето място се оказва факторната група "перспективи" (средна стойност 3,3686).** Според получените оценки, 23,3 % присъждат на тази факторна група много голяма и определяща значимост, други 28,2 % смятат, че значението на тази факторна група е голямо, 22,1 % - средно, а 14,9 % - малко;

- **На четвърто място е факторната група "Престиж" (средна стойност 3,2592).** Прегледът на оценките показва, че 19,9 % оценяват факторната група като имаща много голямо и определящо значение, 26,6 % -като имаща голямо значение, 26,8 % - като имаща средно значение, а 13,1 % - като имаща малко значение;
- **На пето място, със средна стойност (3,2556) почти еднаква с тази на факторна група "Престиж", е факторната група "Непарични материални стимули".** Според получените оценки, 17,7 % присъждат на непаричното стимулиране много голямо и определящ означение, според 26,1 % значението му е голямо, според 29,2 % - средно, а според 18,1 % - малко;
- **На шесто място се озовава факторната група "Вложение време и средства за овладяване и поддържане на професията" със средна стойност 2,8930.** Оценките сочат, че 14,6 % от респондентите са оценили тази факторна група като нямаща значение, според 20,5 % тя има малко значение, според 33,4 % - средно значение, според 24,0 % - голямо значение, а според 7,5 % - много голямо и определящо значение за привлекателността на професията им;
- На последното седмо място се оказва факторната група "Стрес" със средна стойност 2,7491. Според 15,7 % тази факторна група няма никакво значение за привлекателността на професията им, според 26,3 % - малко значение, според 31,4 % - средно значение, според 20,7 % - голямо значение и само според 5,9 % - много голямо и определящо значение.

Представените оценки дават повод за задълбочен размисъл. Става очевидно, че **когато хората разсъждават хипотетично за професиите, техните представи за това как отделните факторни групи влияят върху привлекателността на професиите имат една подредба, която е различна от начина, по който ранжират същите тези фактори, отнесени към упражняваната от тях професия.**

Така например, при хипотетичния тип оценяване факторната група "Парични доходи" получава средна стойност 4,7410, а при конкретното оценяване средната стойност на паричните доходи е 3,6976. Има големи различия и при оценяването на факторната група "Непарични материални стимули" - при хипотетичното оценяване средната стойност е 4,2960, а при конкретното оценяване средната стойност е 3,2556. Големи са различията и при оценяването на факторната група "Перспективи" - при хипотетичното оценяване средната стойност е 4,0090, а при конкретното оценяване е 3,3686. За другите факторни групи средните стойности са близки и при двата вида оценяване. Тези особености в оценяването на факторните групи могат да се видят в таблица 10:

Таблица 10

Сравнителна таблица
средни стойности и стандартно отклонение на
1) обобщените оценки за седемте изследвани аспекта на професиите по принцип и
2) обобщените оценки за същите тези седем аспекта, но по отношение на упражняваните от респондентите професии (общо за изследваната съвкупност)

Седемте изследвани аспекта	Средни стойности и стандартно отклонение на оценките за професиите по принцип		Средни стойности и стандартно отклонение на оценките за упражняваните от респондентите професии	
1. Работна среда	**3,6190**	**0,94802**	**3,5363**	**1,06522**
2. Парични доходи	**4,7410**	**0,59856**	**3,6076**	**1,16216**
3. Непарични материални стимули	**4,2960**	**0,75296**	**3,2556**	**1,20121**
4. Стрес	**2,8830**	**1,11739**	**2,7491**	**1,12866**
5. Престиж	**3,6590**	**0,98473**	**3,2592**	**1,29352**
6. Перспективи	**4,0090**	**0,86468**	**3,3686**	**1,30006**
7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията	**3,2760**	**0,86056**	**2,8930**	**1,14869**

Установените различия са най-отчетливи при факторните групи "Парични доходи", "Непарични материални стимули" и "Перспективи". **Различията вероятно се дължат на несъответствието между представите на хората за това какво би следвало да бъде и това как е в действителност. В** своите хипотетични представи хората имат хиперболизирани представи по отношение на ползите и финансовите придобивки, които се получават от упражняването на една професия и тези представи се материализират под формата на по-високи оценки, вариращи в диапазона "голямо значение" и "много голямо, определящо значение". В реалния живот хората биват приземени от действителността и осъзнават, че привлекателността на упражняваната от тях професия не зависи толкова силно от факторите, които хипотетично са си представяли. Затова и при конкретното оценяване същите тези факторни групи имат между "средно значение" и "голямо значение".

От друга страна, **ако сравним получените при настоящото проучване два типа оценки (хипотетични и конкретни) с оценките, получени при дълбочинните интервюта в четирите пилотни бранша, се оказва, че по някои показатели има силно съвпадение, докато по други има отчетливи различия.** Така например:

- При дълбочинните интервюта общата значимост на факторната група "Парични доходи" се измерва със средни между 4,588 и 4,866 и това е основание влиянието на паричните доходи да се определи като много силно за всичките шестнадесет професии в четирите пилотни бранша. По този показател е налице съвпадение по-скоро с оценките от хипотетичното оценяване, отколкото с конкретното оценяване;
- Общата значимост на факторната група "Работна среда" при дълбочинните интервюта се измерва на общо браншово ниво със средни в диапазона от 4,130 до 4,373, което показва, че тази факторна грипа има много силно влияние върху привлекателността на шестнадесетте оценявани професии. По този показател и двата типа оценки от настоящото проучване са относително по-ниски, отколкото е при дълбочинните интервюта;
- При дълбочинните интервюта общата значимост на факторната група "Непарични материални стимули" се измерва чрез средни в диапазон между 3,900 и 4,044, което говори за силно влияние на тази факторна група върху привлекателността на оценяваните професии. По този показател оценките от хипотетичното оценяване са доста близки до оценките от дълбочинните интервюта;
- При дълбочинните интервюта влиянието на факторната група "Стрес" се измерва чрез средни в диапазона от 3,800 до 4,354, което говори за силна или средна значимост на факторната група върху привлекателността на оценяваните професии. По този показател оценките от дълбочинните интервюта са видимо по-високи, в сравнение с двата типа оценки от настоящото проучване;
- Общата значимост на факторната група "Престиж" при дълбочинните интервюта се измерва чрез средни, вариращи в диапазона между 3,727 и 4,007, или с други това индикира по-скоро средна значимост на факторната група;
- Общата значимост на факторната група "Перспективи" при дълбочинните интервюта се измерва чрез средни в диапазона 4,088 и 4,253. Това индикира сравнително висока значимост на тази факторна група върху привлекателността на оценяваните шестнадесет професии. И по този показател оценките от дълбочинните интервюта са по-високи, отколкото са те при хипотетичното и конкретното оценяване в настоящото изследване.

Съществуват различия в мисленето на хората и това трябва да се има предвид при конструирането на политики и мерки за популяризирането на повишаване на привлекателността на професиите в четирите пилотни бранша.

Настоящото проучване показа също така, че близо две трети от икономически активното население (65,5 %) са удовлетворени от упражняваната от тях професия и ако сега трябва да избират професия, отново биха избрали

същата. Но това означава също така, че около една трета от икономически активното население (34,5 %) не са доволни от своята професия и ако сега можеха да избират, биха избрали друга професия.

Тъй като този тип информация представлява интерес, направихме по-задълбочен анализ, за да видим кои категории хора са доволни и пак биха избрали своята професия и кои биха избрали друга професия. Данните са представени в следващата Таблица 11:

Таблица 11

Характеристики на лицата, които биха и които не биха избрали отново същата професия, ако сега имаха възможност да направят своя избор (общо за изследваната съвкупност)

Характеристики на лицата, които отново биха избрали същата професия	Характеристики на лицата, които сега биха избрали друга професия, различна от сега упражняваната
64,6 % от мъжете-респонденти и 66,4 % от жените респонденти отново биха избрали същата професия	35,6 % от мъжете-респонденти и 33,6 % от жените-респонденти не биха избрали същата професия
39,0 % от лицата на възраст между 18 и 24 години, 69,2 % от лицата на възраст между 25 и 35 г. и 66,8 % от лицата на възраст между 36 и 60 години отново биха избрали професията, която и сега упражняват	61,0 % от лицата на възраст между 18 и 24 години, 30,8 % от лицата на възраст между 25 и 35 г. и 33,2 % от лицата на възраст между 36 и 60 години не биха избрали отново професията, която сега упражняват
8,1 % от лицата с основно образование, 32,0 % от лицата със средно общо образование, 74,0 % от лицата със средно специално образование, 80,3 % от лицата с полувисше/ колеж и 90,1 % от лицата с висше образование отново биха избрали сегашната си професия	91,9 % от лицата с основно образование, 68,0 % от лицата със средно общо образование, 26,0 % от лицата със средно специално образование, 19,7 % от лицата с полувисше/ колеж и 9,9 % от лицата с висше образование не биха избрали отново сегашната си професия
75,6 % от живеещите в София, 67,8 % от живеещите в областните градове, 62,5 % от живеещите в други градове и 39,7 % от селата отново биха избрали същата професия, която и сега упражняват	24,4 % от живеещите в София, 32,2 % от живеещите в областните градове, 37,5 % от живеещите в други градове и 60,3 % от селата отново биха избрали същата професия, която и сега упражняват

Друг интересен аспект на проведеното изследване са оценките на изследваната съвкупност за това дали тяхната професия е привлекателна за младите хора и ако да или не, на какво се дължи това.

Данните показват, че **според 26,9 % от респондентите упражняваните от тях професии са силно привлекателни за младите хора**. Към тази категория респонденти се отнасят лицата, които по професия[3] са: *адвокат, администратор, актриса, асансьорен механик, банков служител, биохимик, брокер, балерина, валутен касиер, вицепрезидент във фирма, възпитател в детска градина, геодезист, главен експерт, градинар, графичен дизайнер, данъчен инспектор, декоратор, деловодител, експерт "Човешки ресурси", детска учителка, диетолог, дизайнер, доставчик на хранителни продукти, дърводелец-мебелист, еколог, експерт в държавна администрация, енергетик, журналист, застрахователен агент, икономист, машинен инженер, инженер-конструктор, инструктор, интериорен архитект, конструктор мебели, корабен инженер, лекар, мениджър корпоративни клиенти, общински служител, охрана, педиатър, ПР, програмист, психолог, строителен инженер, танцьорка, технолог обувно производство, туроператор, търговец, търговски представител, учител, юрист*.

Други 37,5 % от респондентите са на мнение, че тяхната професия е само до известна степен привлекателна за младите хора. Това мнение се споделя от лица, които по професия са: *автомонтьор, администратор в хотел, акушерка, аптекарка, баничар, барман, библиотекар, бижутер, биолог, бояджия, военно служещ, готвач, детска учителка, дизайнер-шивач, дистрибутор на храни, доставчик, дюнерджия, екскурзовод, ел. механик, ел. техник, електроинженер, застраховател, зъботехник, икономист, инженер, инженер-строител, инспектор приходи, инструктор за шофьори, кадровик, камериерка, козметичка, консултант-продавач, лаборант, майстор-матричар, машинен инженер, машинист, мебелист, механик, младши експерт в ДБТ, оперативен счетоводител, оптик, охранител, педагог, преводач, продавач, работник в производството, секретарка, сервитьорка, сладкар, служител в информационен център, служител в химическо чистене, снабдител, собственик на фирма, собственик на заведение, социален работник, статистик, строител, счетоводител, техник в сервиз, търговец, управител на автокъща, управител на дискотека, учител, фелдшер, часовникар, шивачка, шлосер*.

Според 35,6 % от респондентите упражняваните от тях професии не са привлекателни за младите хора. Този тип оценки е изказан от лица със следните професии: *автобояджия, автомеханик, автомонтьор, агроном, аптекар-фармацевт,*

[3] Професиите са изброени в азбучен ред.

багерист, баничар, библиотекарка, билкарка, бояджия, бръснар, ватман, водопроводчик, гипсаджия, гладачка, горски служител, готвач, градинар, грънчар, деловодител, дистрибутор, домакин-снабдител, дърводелец, ел.техник, електромеханик, заварчик, застраховател, инженер, инспектор качество, кабелен оператор, каменоделец, касиерка, козметичка, контрольор, кранист, крояч, машинен инженер транспортна техника, машинен техник, машинописка, механизатор-техник, миньор, минен техник, мотокарист, обущар, общ работник, озеленител, оператор на поточна линия, охранител, пазач, пристанищен работник, пристанищен хамалин, продавач-консултант, продавачка, работник в кухня, работник на бензиностанция, рибар, санитар, склададжия, служител в пощата, снабдител, социален работник, строител, стругар, тракторист, учител по български език, фаянсаджия, фрезист, фризьор, хамалин, шофьор градски транспорт.

Потърсихме **причините, поради които младите хора проявяват слаб или никакъв интерес към определени професии**. Според получените мнения, причините за това могат да се обобщят по следния начин:

- Монотонна, скучна, досадна и еднообразна професия;
- Липса на перспективи за развитие;
- Непрестижна професия;
- Ниско заплащане;
- Много високи рискове за здравето;
- Много високи нива на нервно или умствено напрежение;
- Заплащането не съответства на рисковете и опасностите от трудови злополуки;
- Много лоши условия на труд - силен шум, мръсно, прашно, вредни изпарения, горещо или студено;
- Уморителни работни пози, в това число цял ден работа на крак;
- Голям разход на физическа енергия, физически изморителна професия;
- Унизителна професия.

От друга страна, причините за по-високия интерес на младите хора към определени професии са точно обратните на току що изредените:

- Интересна, разнообразна и предизвикателна професия;
- Много динамична, с пътуване и много общуване с хората;
- Възможности за работа с модерни технологии;
- Възможности за личностно развитие;
- Възможности за израстване в кариерата;
- Добри условия на труд;
- Социални придобивки;
- Уважава се от хората;

- Цени се от обществото.

Представената информация е ценна и може да бъде обект на допълнителни анализи, за да се установи кои икономически дейности е най-вероятно да останат без кадри поради това, че интересът на младите хора към тези професии е отслабва.

3. Обобщени представи за най-привлекателните и най-непривлекателните професии

Проведеното проучване събра емпирична информация за най-привлекателните и най-непривлекателните професии. Този тип информация е ценен за настоящия проект поради това, че установява общите представи на изследваните лица за двата типа професии. Тези представи от своя страна са рефлексия за битуващите в масовото съзнание клишета и оценъчни модели. Така по тях можем да съдим за това кои професии в контекста на общественото мнение имат висока социална котировка и кои - ниска.

Кои са най-привлекателните професии?

Това са следните професии: *лекар, компютърен специалист, инженер, журналист, икономист, митничар, адвокат, актриса, актьор, програмист, банкер, юрист, политик, банков служител, бизнесмен, депутат, дизайнер, учител, дипломат, пилот*. Професиите са изредени в низходящ ред според честотата на техните посочвания. При тези отговори са изредени множество различни професии, дори и екзотични и редки, но тук не ги посочваме, тъй като са били споменавани от малък брой лица, а ние търсим тенденциите и клишетата. **Така се оказва, че в българската народопсихология все пак лекарят е най-уважаваната професия. В първата тройка попадат също така компютърните специалисти и инженерите**.

Кои са трите най-непривлекателни професии?

Към тях са отнесени следните професии: *чистач, санитар, миньор, общ работник, продавач, каналджия, боклуджия, болногледач, земеделец, животновъд, строителен работник, шофьор, полицай, учител, хигиенист, сервитьор, строителен работник, селскостопански работник, бояджия, шивачка, пазач*. Първата тройка се заема от чистач (като професия в мъжки и женски вариант), санитар или санитарка и миньор. Очевидно, това са преобладаващите клишета и когато хората биват попитани, това е първото, което изплува в тяхното съзнание. разбира се ,това са най-често споменатите професии. Освен тях има множество други професии, посочване единично, или по няколко пъти.

Ако се направи по-задълбочен анализ на посочените най-привлекателни и най-непривлекателни професии, става ясно, че хората много често не правят разлика между

професия и длъжност. Например, като предпочитана професия те посочват директор, началник цех, служител в администрацията и други подобни.

Що се отнася до същностните характеристики на посочваните професии (или длъжности), прави впечатление, че **общественото мнение уважава и цени** преди всичко тези професии, които се свързани с висок обществен престиж, с работа с модерни и/ или технологии, с упражняване на значима публична власт, с възможности за широки публични изяви, с възможности за решаване на сложни и обществено значими проблеми.

От друга страна, **непривлекателните професии се свързват предимно** с упражняването на ниско квалифициран труд (предимно в чистотата и болничните заведения), без високи технологии, изпълняване на труд, който се третира от хората като вид "слугуване" на другите хора, професии, не даващи възможности за развитие. Към непривлекателните професии се отнасят също така и професиите в селското стопанство и в някои отрасли на леката промишленост.

4. В заключение

Проведеното изследване сред икономически активното население е събрало достоверна информация по целия спектър от индикатори, заложени във въпросника за стандартизирано интервю.

Събраните емпирични данни са интересни, а техният анализ доказва, че определянето на привлекателността на професиите е сложен процес, при който трябва да се вземат под внимание голям брой специфични фактори, оказващи влияние и действащи в различни посоки. Ценността на събраната емпирична информация е и в това, че тя развива и надгражда резултатите от проведените дълбочинни интервюта и чрез нови срезове и аналитични постановки разширява представите за това как хората оценяват професиите и защо решават, че едни професии са по-привлекателни от други. Освен че доказа и препотвърди основните хипотези, формулирани още при старта на проекта, изследването повдигна някои нови интересни въпроси, като показа например, когато оценяват хипотетично действието на факторите, хората мислят с едни представи и ценностни модели, а когато правят конкретна оценка на упражняваните от тях професии внасят известни корекции в своите оценъчни модели. В резултат се получават специфични и до известна степен различаващи се описания за относителната тежест на оценяваните фактори. Всяко от описанията има своята познавателна стойност и ще се използва за по-нататъшните дейности по настоящия проект. Генерираната при изследването емпирична информация представлява особен интерес за изпълнението на настоящия проект, тъй като на базата на изчислените средни стойности и стандартното отклонение на оценяваните показатели ще бъдат определени относителните тегла на факторите, оказващи влияние върху привлекателността на професиите в четирите

пилотни бранша. По този начин ще стане възможно да се приложи в пълен обем конструираната методология за определяне на Рейтинг на професиите.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за цялата изследвана съвкупност

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А1:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А1-1. Дали се работи с модерна техника и/или технология	А1-2. Дали има гъвкаво работно време	А1_3. Дали се допуска сумарно изчисляване на работното време.	А1_4. Дали има възможност за дистанционна работа и работа от къщи	А1-5. Дали се работи на открито или в закрити и подходящо оборудвани помещения	А1_6. Дали се работи в условията на риск от трудови аварии или рискове за здравето като шум, запрашеност, влага и др.	А1_7. Дали работата предполага физически усилия – голям разход на физическа енергия, работа наведен, ограничаване на движенията и др.
N	Valid	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		4,0310	3,4900	3,1130	2,8550	3,8880	4,2130	4,3720
Std. Deviation		,96901	,91583	1,03793	1,13193	,80877	,79263	,82480

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А2:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А2_1. Размер на заплатата, която реално се получава	А2_2. Размер на социалните осигуровки	А2_3. Възможност за получаване на бонуси и премии	А2_4. Възможност за получаване на акции от предприятието или за други схеми за участие на работниците
N	Valid	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0
Mean		4,7190	4,1750	4,1360	2,7860
Std. Deviation		,69320	,83491	,83678	1,23601

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А3: ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А3_1. Осигуряване на ведомствено жилище или поемане на разходи за квартира	А3_2. Осигуряване на транспорт до работното място	А3_3. Други социални придобивки	А3_4. Допълнително пенсионно осигуряване	А3_5. Осигуряване на продължаващо обучение и допълнителна квалификация
N	Valid	1000	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4,0670	4,0570	4,1180	3,4930	3,7000
Std. Deviation		,93455	,82731	,77374	1,06446	,98741

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А4:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А4_1. Продължително пътуване до работното място	А4_2. Необходимост да се работи с широката публика или пред нея	А4_3. Необходимост да се спазват стриктни срокове	А4_4. Често се работи под напрежение и при високи изисквания	А4_5. Често се работи с удължено работно време или в почивни или празнични дни, или се полага извънреден труд
N	Valid	1000	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,3850	2,3610	2,6710	3,0020	3,3170
Std. Deviation		,94322	1,19336	1,09816	,97208	,93133

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А5:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А5_1. Възможности за работа в голяма българска компания (търговско дружество)	А5_2. Възможности за работа в голяма международна компания или мултинационална компания (търговско дружество)	А5_3. Възможности за работа в авторитетна българска административна институция	А5_4. Възможности за работа в авторитетна международна административна институция	А5_5. Професията има публичен престиж по други причини
N	Valid	1000	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,4900	3,6830	3,9950	4,1170	3,7860
Std. Deviation		1,06444	1,05907	,97258	,96449	1,07860

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А6:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

	А6_1. Лесно се намира работа в страната	А6_2. Има възможности за израстване в йерархията	А6_3. Има възможности за реализация в чужбина	А6_4. Има очаквания за съществено нарастване на доходите от професията в бъдеще
Valid	1000	1000	1000	1000
Missing	0	0	0	0
Mean	3,8080	3,9650	4,2810	4,1830
Std. Deviation	,88990	,85000	,93751	,88560

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А7:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А7_1. Образованието и подготовката за професията изискват много финансови средства	А7_2. Професията изисква сложно и трудно образование	А7_3. Подготовката и овладяването на професията става за дълго време	А7_4. След като професията е придобита, поддържането на професионалното ниво изисква
N	Valid	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,4470	3,3130	3,4460	3,6770
Std. Deviation		1,03840	1,00401	,99603	1,09630

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А8:
ОБЩО ЗА ИЗВАДКАТА ОТ 1000 РЕСПОНДЕНТА

Statistics

		А8_1. Работна среда	А8_2. Парични доходи	А8_3. Непарични материални стимули	А8_4. Стрес	А8_5. Престиж	А8_6. Перспективи	А8_7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията
N	Valid	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,6190	4,7410	4,2960	2,8830	3,6590	4,0090	3,2760
Std. Deviation		,94802	,59856	,75296	1,11739	,98473	,86468	,86056

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за лицата между 18 и 24 години

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А1:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А1-1. Дали се работи с модерна техника и/или технология	А1-2. Дали има гъвкаво работно време	А1_3. Дали се допуска сумарно изчисляване на работното време.	А1_4. Дали има възможност за дистанционна работа и работа от къщи	А1-5. Дали се работи на открито или в закрити и подходящо оборудвани помещения	А1_6. Дали се работи в условията на риск от трудови аварии или рискове за здравето като шум, запрашеност, влага и др.	А1_7. Дали работата предполага физически усилия – голям разход на физическа енергия, работа наведен, ограничаване на движенията и др.
N	Valid	199	199	199	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		4,0553	3,5729	3,1709	2,9548	3,8291	4,1759	4,3417
Std. Deviation		,98574	,86659	1,02047	1,11145	,76604	,76159	,80643

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А2:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А2_1. Размер на заплатата, която реално се получава	А2_2. Размер на социалните осигуровки	А2_3. Възможност за получаване на бонуси и премии	А2_4. Възможност за получаване на акции от предприятието или за други схеми за участие на работниците
N	Valid	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0
Mean		4,7638	4,0050	4,1759	2,8995
Std. Deviation		,63524	,81338	,78767	1,23499

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А3:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А3_1. Осигуряване на ведомствено жилище или поемане на разходи за квартира	А3_2. Осигуряване на транспорт до работното място	А3_3. Други социални придобивки	А3_4. Допълнително пенсионно осигуряване	А3_5. Осигуряване на продължаващо обучение и допълнителна квалификация
N	Valid	199	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4,0804	4,0603	3,9899	3,2864	3,8342
Std. Deviation		,93936	,81426	,76535	1,02167	1,00887

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А4:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А4_1. Продължително пътуване до работното място	А4_2. Необходимост да се работи с широката публика или пред нея	А4_3. Необходимост да се спазват стриктни срокове	А4_4. Често се работи под напрежение и при високи изисквания	А4_5. Често се работи с удължено работно време или в почивни или празнични дни, или се полага извънреден труд
N	Valid	199	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,4874	2,4724	2,7789	3,1106	3,5176
Std. Deviation		,95800	1,17120	1,13322	,99891	,95264

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А5:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А5_1. Възможности за работа в голяма българска компания (търговско дружество)	А5_2. Възможности за работа в голяма международна компания или мултинационална компания (търговско дружество)	А5_3. Възможности за работа в авторитетна българска административна институция	А5_4. Възможности за работа в авторитетна международна административна институция	А5_5. Професията има публичен престиж по други причини
N	Valid	199	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,7035	3,9246	4,1558	4,3065	3,9146
Std. Deviation		1,09061	1,06332	,91610	,89978	1,03365

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А6:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А6_1. Лесно се намира работа в страната	А6_2. Има възможности за израстване в йерархията	А6_3. Има възможности за реализация в чужбина	А6_4. Има очаквания за съществено нарастване на доходите от професията в бъдеще
N	Valid	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,9196	4,1055	4,3668	4,2261
Std. Deviation		,87823	,78748	,87103	,86697

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А7:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А7_1. Образованието и подготовката за професията изискват много финансови средства	А7_2. Професията изисква сложно и трудно образование	А7_3. Подготовката и овладяването на професията става за дълго време	А7_4. След като професията е придобита, поддържането на професионалното ниво изисква
N	Valid	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,4925	3,3819	3,4573	3,6482
Std. Deviation		,99934	,96655	,98828	1,12676

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А8:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 24 ГОДИНИ

Statistics

		А8_1. Работна среда	А8_2. Парични доходи	А8_3. Непарични материални стимули	А8_4. Стрес	А8_5. Престиж	А8_6. Перспективи	А8_7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията
N	Valid	199	199	199	199	199	199	199
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,7588	4,7688	4,2613	3,0101	3,7739	4,1608	3,4020
Std. Deviation		,96510	,50934	,68317	1,18913	,91238	,80671	,85233

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за лицата между 25 и 35 години

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А1:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А1-1. Дали се работи с модерна техника и/или технология	А1-2. Дали има гъвкаво работно време	А1_3. Дали се допуска сумарно изчисляване на работното време.	А1_4. Дали има възможност за дистанционна работа и работа от къщи	А1-5. Дали се работи на открито или в закрити и подходящо оборудвани помещения	А1_6. Дали се работи в условията на риск от трудови аварии или рискове за здравето като шум, запрашеност, влага и др.	А1_7. Дали работата предполага физически усилия – голям разход на физическа енергия, работа наведен, ограничаване на движенията и др.
N	Valid	206	206	206	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		4,1699	3,6796	3,2330	2,8738	4,0340	4,3495	4,4709
Std. Deviation		,86969	,82891	,96478	1,13206	,77385	,68729	,70304

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А2:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А2_1. Размер на заплатата, която реално се получава	А2_2. Размер на социалните осигуровки	А2_3. Възможност за получаване на бонуси и премии	А2_4. Възможност за получаване на акции от предприятието или за други схеми за участие на работниците
N	Valid	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0
Mean		4,7718	4,0388	4,2573	2,8107
Std. Deviation		,66361	,87147	,72369	1,21297

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А3:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А3_1. Осигуряване на ведомствено жилище или поемане на разходи за квартира	А3_2. Осигуряване на транспорт до работното място	А3_3. Други социални придобивки	А3_4. Допълнително пенсионно осигуряване	А3_5. Осигуряване на продължаващо обучение и допълнителна квалификация
N	Valid	206	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4,0146	4,0631	4,1019	3,5000	3,8204
Std. Deviation		,92909	,80903	,75501	1,09878	,91693

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А4:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А4_1. Продължително пътуване до работното място	А4_2. Необходимост да се работи с широката публика или пред нея	А4_3. Необходимост да се спазват стриктни срокове	А4_4. Често се работи под напрежение и при високи изисквания	А4_5. Често се работи с удължено работно време или в почивни или празнични дни, или се полага извънреден труд
N	Valid	206	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,2233	2,1650	2,5680	2,9709	3,2476
Std. Deviation		,95695	1,12269	1,06048	,95208	,97374

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А5:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А5_1. Възможности за работа в голяма българска компания (търговско дружество)	А5_2. Възможности за работа в голяма международна компания или мултинационална компания (търговско дружество)	А5_3. Възможности за работа в авторитетна българска административна институция	А5_4. Възможности за работа в авторитетна международна административна институция	А5_5. Професията има публичен престиж по други причини
N	Valid	206	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,5971	3,7282	4,0777	4,1699	3,8155
Std. Deviation		1,09891	1,10603	,97969	,92934	1,09319

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А6:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А6_1. Лесно се намира работа в страната	А6_2. Има възможности за израстване в йерархията	А6_3. Има възможности за реализация в чужбина	А6_4. Има очаквания за съществено нарастване на доходите от професията в бъдеще
N	Valid	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,8350	4,0485	4,4029	4,3447
Std. Deviation		,81566	,78868	,93589	,82795

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А7:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А7_1. Образованието и подготовката за професията изискват много финансови средства	А7_2. Професията изисква сложно и трудно образование	А7_3. Подготовката и овладяването на професията става за дълго време	А7_4. След като професията е придобита, поддържането на професионалното ниво изисква
N	Valid	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,3155	3,2087	3,3155	3,5388
Std. Deviation		1,10540	1,04069	1,03709	1,12876

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А8:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ ОТ 25 ДО 35 ГОДИНИ

Statistics

		А8_1. Работна среда	А8_2. Парични доходи	А8_3. Непарични материални стимули	А8_4. Стрес	А8_5. Престиж	А8_6. Перспективи	А8_7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията
N	Valid	206	206	206	206	206	206	206
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,7621	4,7767	4,2621	2,7767	3,6845	4,1359	3,2233
Std. Deviation		,93011	,58321	,75819	,98706	,99386	,82697	,89369

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: Таблици със средните стойности и стандартното отклонение за лицата между 36 и 60 години

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А1:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А1-1. Дали се работи с модерна техника и/или технология	А1-2. Дали има гъвкаво работно време	А1_3. Дали се допуска сумарно изчисляване на работното време.	А1_4. Дали има възможност за дистанционна работа и работа от къщи	А1-5. Дали се работи на открито или в закрити и подходящо оборудвани помещения	А1_6. Дали се работи в условията на риск от трудови аварии или рискове за здравето като шум, запрашеност, влага и др.	А1_7. Дали работата предполага физически усилия – голям разход на физическа енергия, работа наведен, ограничаване на движенията и др.
N	Valid	595	595	595	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,9748	3,3966	3,0521	2,8151	3,8571	4,1782	4,3479
Std. Deviation		,99207	,94850	1,06473	1,13830	,82965	,83193	,86747

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А2:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А2_1. Размер на заплатата, която реално се получава	А2_2. Размер на социалните осигуровки	А2_3. Възможност за получаване на бонуси и премии	А2_4. Възможност за получаване на акции от предприятието или за други схеми за участие на работниците
N	Valid	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0
Mean		4,6857	4,2790	4,0807	2,7395
Std. Deviation		,72035	,81411	,88395	1,24358

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А3:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А3_1. Осигуряване на ведомствено жилище или поемане на разходи за квартира	А3_2. Осигуряване на транспорт до работното място	А3_3. Други социални придобивки	А3_4. Допълнително пенсионно осигуряване	А3_5. Осигуряване на продължаващо обучение и допълнителна квалификация
N	Valid	595	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4,0807	4,0538	4,1664	3,5597	3,6134
Std. Deviation		,93575	,83915	,77907	1,05938	,99586

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А4:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А4_1. Продължително пътуване до работното място	А4_2. Необходимост да се работи с широката публика или пред нея	А4_3. Необходимост да се спазват стриктни срокове	А4_4. Често се работи под напрежение и при високи изисквания	А4_5. Често се работи с удължено работно време или в почивни или празнични дни, или се полага извънреден труд
N	Valid	595	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,4067	2,3916	2,6706	2,9765	3,2739
Std. Deviation		,92803	1,21838	1,09747	,96894	,90113

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А5:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А5_1. Възможности за работа в голяма българска компания (търговско дружество)	А5_2. Възможности за работа в голяма международна компания или мултинационална компания (търговско дружество)	А5_3. Възможности за работа в авторитетна българска административна институция	А5_4. Възможности за работа в авторитетна международна административна институция	А5_5. Професията има публичен престиж по други причини
N	Valid	595	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		3,3815	3,5866	3,9126	4,0353	3,7328
Std. Deviation		1,03018	1,02846	,98084	,98837	1,08596

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А6:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А6_1. Лесно се намира работа в страната	А6_2. Има възможности за израстване в йерархията	А6_3. Има възможности за реализация в чужбина	А6_4. Има очаквания за съществено нарастване на доходите от професията в бъдеще
N	Valid	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,7613	3,8891	4,2101	4,1126
Std. Deviation		,91573	,88256	,95412	,90403

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А7:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А7_1. Образованието и подготовката за професията изискват много финансови средства	А7_2. Професията изисква сложно и трудно образование	А7_3. Подготовката и овладяването на професията става за дълго време	А7_4. След като професията е придобита, поддържането на професионалното ниво изисква
N	Valid	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,4773	3,3261	3,4874	3,7345
Std. Deviation		1,02531	1,00231	,98187	1,07155

СРЕДНИ СТОЙНОСТИ И СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ НА ТАБЛИЧЕН ВЪПРОС А8:
САМО ЗА РЕСПОНДЕНТИТЕ НА ВЪЗРАСТ 36 ГОДИНИ И ПОВЕЧЕ

Statistics

		А8_1. Работна среда	А8_2. Парични доходи	А8_3. Непарични материални стимули	А8_4. Стрес	А8_5. Престиж	А8_6. Перспективи	А8_7. Вложените време и средства за овладяването и поддържането на професията
N	Valid	595	595	595	595	595	595	595
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,5227	4,7193	4,3193	2,8773	3,6118	3,9143	3,2521
Std. Deviation		,93784	,63049	,77343	1,13265	1,00279	,88442	,84903